

Актуальні проблеми юридичної науки та практики
Толкач А.М.,
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права,
конституційного права
Чернігівського національного технологічного університету
м. Чернігів, Україна

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЕЛІТАРНИХ ІДЕЙ У СТАРОДАВНЬОМУ КИТАЇ

Давньокитайські мислителі приділяли пильну увагу можновладцям, намагаючись сконструювати нормативну модель правителя.

Одним із таких мислителів та політичним діячем був Гуань Чжун - перший міністр царства Ци, який прославився своїми соціально-політичними та економічними реформами, що дали поштовх для розвитку теорії і практики легізму. Він був одним із засновників легізму, традиційно вважається автором трактату «Гуань-цзи».

Гуань Чжун створив учення про первинність закону та обґрунтував концепцію управління країною на основі закону. А щоб зробити його привабливістю для всіх, а не тільки для правителя, мислитель стверджує, що «закони – це батько і мати народу».

На його думку, всі люди повинні бути рівні перед законом, повинні існувати універсальні принципи управління, однакові для всіх. І все ж, на думку ряду легістів, існує один виняток: це сам правитель, творець законів.

Концепція Гуань Чжуна про ставлення верхів і низів суспільства випередили політичну думку на тисячоліття. Вони вражають своєю глибиною і проникливістю. «Правитель і чиновники, вищі і нижчі, знатні і підлі - всі повинні слідувати закону. Це і називається великим мистецтвом управління». Отже, Гуань Чжун висунув концепцію управління на основі закону і здійснив ряд реформ, спрямованих на посилення царської влади.

Давньокитайські мудреці вважали, що цілісність, процвітання імперій або, навпаки, їх занепад і розпад залежать насамперед від якості правителів. Незвичайною глибиною відрізняються судження одного з найвидатніших давньокитайських мудреців Лао-Цзи : «Кращий володар, про якого знають, що він є, і все. Якого люблять і шанують, той гірше. Ще гірше той, якого народ боїться. Гірше за всіх, над яким сміються».

Для даосистів самовдосконалення особистості, її елітизація доступна лише тому, хто виплекав в собі «чеснота» (де), що означає не тільки дотримання норм моралі, але набуття «повноти життєвих властивостей», осягнення внутрішньої досконалості речей. Тому людина, що володіє де, випромінює непохитну міць життя, завжди і всюди привертає до себе людей, вони стають слухняним його волі, але при цьому, він не вимагає від інших поклоніння, він впливає на світ, не виявляючи себе, не хизуючись своїми якостями, люди йому вірять, беруть з нього приклад.

Один із найвідоміших китайських мислителів - Конфуцій виділяв два типи людей: тих, хто керує, і керованих. На його думку, керівниками повинні бути люди, яким притаманні почуття самоповаги; відповідальності; виховання народу, спираючись на свій особистий приклад, доброту, і останній, четвертий прояв - почуття справедливості. Як бачимо, моральні норми були своєрідною перепусткою до управління, при цьому чиновник постійно морально вдосконалювався. Головну чесноту управлінця Конфуцій визначає як «людинолюбство»: «не роби людям того, чого не бажаєш собі».

Хоча Конфуцій був прихильником станово-ієрархічного розподілу, особливу увагу він приділяв можливості висунення на керівні посади людей, що володіють знаннями. По суті через сферу освіти проголошувався принцип рівних можливостей.

Багатство і знатність саме по собі не відкривало автоматично шлях у це товариство, потрібні були власні досягнення, тобто це була еліта меритократії .

В буквальному розумінні - влада достойних, коли керівні пости повинні займати найздібніші люди, незалежно від їхнього соціального чи економічного походження.

Отже, розглянувши різні моделі ідеальних правителів китайських мислителів можемо зробити такі висновки:

- для Гуань Чжуна досконалий правитель вважав поліпшення життя народу своєю найважливішою справою, при цьому верхи повинні сумлінно піклуватися про низи, а низи повинні чесно служити верхам;

- концепція Лао Цзи передбачала, що цілісність і процвітання імперії, як і її занепад залежать насамперед від якостей правителів;

- за Конфуцієм ідеальний правитель повинен бути добродібною людиною, його високі моральні якості дають йому право панувати над народом.

Таким чином, ідеї елітарної винятковості були характерні для давньокитайської культури і пізніше були перейняті та більш досконало розроблені європейськими філософами.

Список використаних джерел

1. Переломов Л. С. Конфуцианство и легизм в политической истории Китая / Л. С. Переломов. – М.: Наука, 1981. – 331 с.

2. Ашин Г.К. Основы элитологии. Курс лекций. Выпуск I. - Алматы, 1996. [Електронний ресурс]— Режим доступу: <http://psm.in.ua/01.aspx-667.html>

3. Лао Цзы. Дао дэ Цзин, перевод Н. и Т. Доброхотовых, Дубна: «Свента», 1994 [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.lib.ru/POECHIN/lao2.txt>

4. Лунь Юй. Древнекитайская философия. Собрание текстов : в 2 т. / Юй Лунь. - Т. 1. - М. : Мысль, 1972. – 363 с.